

Liesbeth Bik

Lichtpuntjes

Poster van de Living Theatre productie *Spirochete*, 1938

Bomen transpireren. Het vocht dat zij uitscheiden komt, in de vorm van neerslag, op andere plaatsen terecht. Een heel systeem van 'vliegende rivieren', zoals de Braziliaanse klimaatdeskundige Antonio Donato Nobre dat noemt, zorgt ervoor dat grote hoeveelheden waterdamp vanuit het Amazonebekken de atmosfeer in worden gepompt en getransporteerd naar andere delen van Latijns-Amerika. Het is een nauwelijks waarneembaar proces; alleen de wolken en de regen zijn het zichtbare bewijs ervan. Ervan overtuigd dat wetenschap minder geschikt is voor het vertalen van feiten in verhalen die mensen raken, zocht Antonio zijn heil in de kunst. Op de 31ste Biënnale van Sao Paulo, tijdens het programma *Turning a Blind Eye*, onderstreepte hij dat hoe onzichtbaar die 'vliegende rivieren' ook mogen zijn, ze natuurlijk niet virtueel van aard zijn. Evenmin is de droogte dat, die veroorzaakt wordt door de snelle ontbossing van de Amazone.

Samen met Gérard Moss, een Zwitsers-Braziliaanse piloot, ingenieur en ontdekkingsreiziger, ziet hij hoe menselijk ingrijpen een negatieve invloed heeft op bossen, meren, rivieren en oceanen. Al dertig jaar vliegen Antonio en Gérard samen over de Amazone en zien zij lichtpuntjes. Steeds meer lichtpuntjes, veroorzaakt door verbranding en ontbossing. Zij nemen met eigen ogen waar hoe ontbossing hand over hand toeneemt en realiseren zich dat dit een bedreiging vormt voor ons voortbestaan. Zij beseffen de urgentie om het publiek duidelijk te maken hoe belangrijk het behoud van het regenwoud is; dat dat geen lokale zaak is, maar de hele wereld aangaat, en waar ook de hele wereld mede voor verantwoordelijk is. Zelfs wij hier, in dit natte Nederland.

Kappen met kappen dus, maar hoe vertel je dat? Hoe verbeeld je de ineenstorting van eco-systemen op een dusdanige manier dat mensen geraakt worden en beseffen wat die betekent?

Living Newspaper

Met kunst en verbeelding dus. Iets wat ze in de jaren dertig, met Roosevelt's *New Deal*, al wisten. Volgens sommigen was dit het enige socialis-tische moment in de geschiedenis van de Ver-enigde Staten. Inmiddels is het uitgegroeid tot mythische proporties, al was het in geen van zijn fasen een radicaal herverdelingsprogramma, noch een programma dat het Amerikaanse kapitalisme ter discussie stelde. *New Deal* stond, met andere woorden, meer voor een motiverende mythe dan voor een concreet programma. De kracht zat hem in het verhaal. Het sprak tot de verbeelding.

Naast infrastructurele projecten stimuleerde de *New Deal* ook kunst en ambacht. Een van de projecten was *Living Newspaper*, een vorm van theater die feitelijke informatie over actuele gebeurtenissen uit de media belichtte, en die verbeeldde en presenteerde aan een groot publiek. *Living Newspaper* was direct, experimen-teel agitpropmultimedia theater en zette aan tot sociale actie. Echter, het was, ondanks of juist door de grote populariteit, een kort leven beschoren. Beschuldigingen van communisme en 'on-Amerikaanse activiteiten' waren niet van de lucht. Het project verdween snel in de geschie-denis, maar wie de recente uitvoering van ITA's *Romeinse Tragedies* heeft gezien, weet dat de *Living Newspaper* hierin voortleeft: theater, televisiestudio en actuele beelden uit het wereld-nieuws worden erin vermengd. Het theater als een project over de waarheid en over de toekomst van de waarheid.

Tik, tik, tik

In Europa is het besef dat nieuwe, beklijvende verhalen nodig zijn gelukkig ook doorgedrongen. Al heeft de huidige *Europese New Green Deal* weinig gemeen met de oorspronkelijke naam-drager, de titel duidt wel op de bereidheid om de machinerie van het 27 landen tellende staten-verband te gebruiken om een rechtvaardige samenleving te creëren. Dat daarbij geen tijd te verliezen is, moge duidelijk zijn. Zoals het Inter-governmental Panel on Climate Change (IPCC) keer op keer overtuigend betoogt, tikt de klok en

hebben we nu alweer minder dan tien jaar de tijd om onze koers en ons gedrag aan te passen om onder de 1,5 graad opwarming te blijven.

Tik, tik, tik. Dus wat nu, wat te doen? Verhalen vertellen, verbeelding stimuleren en genereus investeren in kennis en kunst, zou je zeggen, en niet een beetje ook. Daar is geen twijfel over mogelijk. Een duurzame, nabije toekomst is voor iedereen van belang. We moeten met vereende krachten nadenken over een antwoord op de ineenstorting van het klimaat, over een antwoord op sociale ongelijkheid en discriminatie. En daar moeten we naar gaan handelen. Nu. Het vraagt om een andere sensitiviteit, we moeten goed leren kijken en luisteren naar wat echt dringend is. Dat is waar kunstenaars te hulp schieten. Zij helpen verhalen te creëren die de waarheid in allerlei toonaarden toegankelijk en aanvaardbaar maken; verhalen die tot een metamorfose van de wereld kunnen leiden, verhalen die voeren naar ecologisch duurzame, pluralistische en sociaal rechtvaardige samenlevingen. •

Liesbeth Bik is beeldend kunstenaar en sinds 1 april 2021 voorzitter van de Akademie van Kunsten. Fotografie: Jos van der Pol